

Tuula Linna

OTT, VT, prosessioikeuden professori, Helsingin yliopisto

VOIKO VAHINGONKORVAUSVAADE TULLA KÄSITELLYKSI SUMMAARISENA RIITA-ASIANA?

Edilex 2022/10

Artikkeli

Julkaistu 22.3.2022

www.edilex.fi/artikkelit/26371

SISÄLLYS

1	TAUSTAKSI.....	1
2	LAINHAKU JA MAKSAMISMÄÄRÄYSMENETTELY KUMOTTIIN ALIOIKEUSUUDISTUKSEN YHTEYDESSÄ.....	2
3	VAHINGONKORVAUSVAATIMUS KUMOTUSSA MAKSAMISMÄÄRÄYSMENETTELYSSÄ.....	4
4	VOIMASSA OLEVAN SÄÄNNÖKSEN TULKINTAA.....	5
4.1	LAIN SANAMUOTO JA ESITYÖT.....	5
4.2	OIKEUSKÄYTÄNTÖÄ.....	7
5	RUOTSIN LAINSÄÄDÄNTÖ.....	8
6	SAATAVAN RIIDATTOMUUS.....	9
7	LOPUKSI.....	11

1 TAUSTAKSI

Voimassa oleva summaaristen riita-asioiden menettely on ollut käytössä vuoden 1993 alioikeusuudistuksesta lähtien, toisin sanoen lähes 30 vuotta. Summaaristen asioiden määrä on suuri. Esimerkiksi vuonna 2020 kärjäoikeuksissa ratkaistiin hieman yli 400 000 summaarista asiaa.¹

Vuonna 2019 summaaristen asioiden käsittely keskitettiin yhdeksään kärjäoikeuteen (ks. OK, 10:17 a, L 439/2018).² Samassa yhteydessä kehitettiin myös sähköistä menettelyä (OK 5:3 a). Alkukankeuden jälkeen summaaristen asioiden keskitetty käsittely tiettävästi sujuu kohtuullisen hyvin. Ennen uudistusta pohdittiin myös muita vaihtoehtoja: vuonna 2014 selvitysmiehet ehdottivat summaaristen asioiden käsittelyn siirtämistä ulosottoviranomaiselle.³

Summaarisen menettelyn soveltamisalaa koskeva säännös, OK 5:3.1, on ollut voimassa koko ajan asiallisesti muuttumattomana. Pykälä koskee asian vireille panemista niin sanotulla suppealla haastehakemuksella. Samalla pykälä toimii summaarisen riita-asian määritelmäsäännöksenä. Pykälän 1 momentin mukaan, jos asia koskee 1) tietyn määräistä saamista, 2) hallinnan tai rikkoutuneen olosuhteen palauttamista taikka 3) häätöä ja kantaja ilmoittaa, ettei asia hänen käsityksensä mukaan ole riitainen (*summaarinen riita-asia*), haastehakemuksessa on vaatimuksen perusteena tarpeen mainita ainoastaan ne seikat, joihin vaatimus välittömästi perustuu. Tällöin ei

¹ Ks. Tuomioistuinelaitos Tilastoja, <https://oikeus.fi/tuomioistuimet/fi/index/tuomioistuinelaitos/tilastoja.html>
Toinen suuri asiaryhmä kärjäoikeuksissa ovat hakemusasiat. Summaariset riita-asiat ja hakemusasiat ovat toisistaan eroavia asiatyyppejä, ja niissä noudatetaan erilaista prosessia. Ks. lähemmin Tuula Linna, Hakemuslainkäyttö. 2. uudistettu painos. Alma Talent 2022 s. 4, 16–18.

² Ks. HE 190/2017 vp laiksi oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta.

³ Ks. Oikeusministeriön Mietintöjä ja lausuntoja 52/2014 ja lausuntotiivistelmä Mietintöjä ja lausuntoja 39/2015 summaaristen asioiden siirtämistä ulosottolaitoksen hoidettavaksi. Todettakoon, että ensimmäinen malli summaaristen asioiden siirtämisestä ulosottolaitokselle esitettiin jo Ulosotto 2000-mietinnössä (KM 1998:2). Ks. kyseisen mietinnön arvioinnista Risto Koulu, Kuka hoitaa summaariset asiat? Lakimies 7–8/2000 s. 1181–1196.

tarvitse ilmoittaa myöskään OK 5:2.1:n 3 kohdassa mainittuja todisteita.⁴ Haastehakemuksessa on kuitenkin täsmällisesti yksilöitävä se sopimus, sitoumus tai muu kirjallinen todiste, johon kantaja vetoaa.

Ottaen huomioon, että OK 5:3.1 on ollut jo pitkään voimassa muuttumattomana, on hieman yllättävää, että vasta viime vuosina oikeuskäytännössä on noussut esiin kysymys siitä, voidaanko vahingonkorvausvaatimuksia tutkia summaarisina riita-asioina.

Helsingin hovioikeuden ratkaisu, HelHO 2021:13 (25.11.2021, 1538, S 21/1198), koski asiaa, jossa kantaja oli kärjäoikeudessa vaatinut vastaajalta vahingonkorvausta noin 1 500 euroa viivästyskorkoineen sillä perusteella, että vuokrasopimuksen päätyttyä huoneistossa oli jouduttu tekemään tyhjennys-, siivous-, korjaus- ja lukkoseppätöitä. Kärjäoikeus oli katsonut, että asiaa ei voitu käsitellä summaarisena riita-asiana.⁵ Helsingin hovioikeus sen sijaan totesi – jäljempänä selostettavilla perusteilla – että lainsäätäjät eivät ole tarkoittaneet rajata vahingonkorvaussaamia summaarisen menettelyn soveltamisalan ulkopuolelle. Hovioikeus palautti asian kärjäoikeuteen.

Myös Itä-Suomen hovioikeus on ottanut myönteisen kannan vastaavanlaisessa asiassa vahingonkorvausvaatimuksen käsittelemiselle summaarisena riita-asiana I-SHO 2021:4 (12.7.2021, 377, S 21/682).

Tässä kirjoituksessa käsitellään kysymystä siitä, miten OK 5:3.1:ia on perusteltua tulkita sen suhteen, voidaanko vahingonkorvaussaatavaa koskeva kanne nostaa suppean haastehakemuksen muodossa ja käsitellä summaarisena riita-asiana. Aluksi on syytä valottaa alioikeusuudistusta edeltänyttä oikeustilaa.

2 LAINHAKU JA MAKSAMISMÄÄRÄYSMENETTELY KUMOTTIIN ALIOIKEUSUUDISTUKSEN YHTEYDESSÄ

Vanhin summaarinen menettely oli ulosotonhaltijan (lääninhallitus ja maistraatti) käsittelemä lainhaku, josta säädettiin ulosottolain (37/1895) 2 luvussa. Lainhaku oli käytettävissä ainoastaan hakemukseen liitettävään velkakirjaan tai muuhun kirjalliseen saamistodisteeseen perustuvan velan perimiseksi. Lainhaun avulla voitiin vaatia myös maksua kiinnitetystä kiinteistöstä. Jos vaade riitautui, riita-asian kanne tuli nostaa alioikeudessa. Lainhakua koskeva ulosottolain 2 luku kumottiin alioikeusuudistuksen yhteydessä vuonna 1991 niin, että lait tulivat voimaan joulukuun alussa 1993.⁶ Lainhakumenettely korvautui uudella summaarisella menettelyllä.

Toinen ennen alioikeusuudistusta käytössä ollut erityisprosessi oli maksamismääräyslaissa (319/1954, MaksL) ja maksamismääräysasetuksessa (1117/1977, aik. asetus maksamismääräyslain soveltamisesta 321/1954) säädetty maksamismääräysmenettely. Alun perin alioikeusuudistuksessa oli tarkoitus jättää maksamismääräysmenettely toistaiseksi käyttöön uuden summaarisen menettelyn rinnalle ja verrata menettelyistä saatavia kokemuksia.⁷ Näin ei kuitenkaan käynyt, vaan myös maksamismääräysmenettelyä koskevat säännökset kumottiin 1.12.1993 (L 593/1993) alkaen, ja myös maksamismääräysmenettely korvautui uudella summaarisella menettelyllä.

Alioikeusuudistuksen yhteydessä ehdotettiin yllä todettua ”uutta summaarista menettelyä”. Sitä koskeva pykälä (ehd. OK 5:4) kuului seuraavasti: Jos asia koskee 1) tietyn määräistä saamista, 2) hallinnan tai rikkoutuksen olosuhteen palauttamista taikka 3) häätöä ja kantaja ilmoittaa, ettei asia hänen käsityksensä mukaan ole riitainen, haastehakemuksessa on vaatimuksen perusteena tarpeen mainita ainoastaan ne seikat, joihin vaati-

⁴ Mainitun OK 5:2.1:n 3 kohdan mukaan haastehakemuksessa on ”mahdollisuuksien mukaan” ilmoitettava ne todisteet, jotka kantaja aikoo kanteensa tueksi esittää, sekä mitä hän kullakin todisteella aikoo näyttää toteen.

⁵ Kantajaa oli pyydetty peruuttamaan kanne ja laittamaan asia vireille laajana riita-asiana toimivaltaisessa kärjäoikeudessa. Kantajalle oli ilmoitettu, että toissijaisesti asia voitiin kantajan suostumuksella muuttaa laajaksi riita-asiaksi. Kantaja ei tähän tyytynyt vaan haki muutosta kärjäoikeuden ratkaisuun.

⁶ Ks. HE 15/1990 vp s. 10–11, 14, 112 ja 129; L 1052/1991 ja 1055/1991. Lait tulivat voimaan 1.12.1993 lailla 1417/1992.

⁷ HE 15/1990 vp s. 13–14, 30 ja 32.

mus välittömästi perustuu. Ehdotettu pykälä säädettiin tämän sisältöisenä, mutta sijoitettiin OK 5:3:ksi⁸ (L 1052/1991).

Syynä oli se, että lakivaliokunta ei pitänyt tarkoituksenmukaisena jättää voimaan kahta rinnakkaista menettelyä. Valiokunta viittasi Itävallassa käytössä olevaan *Mahnverfahren*-menettelyyn,⁹ joka on ”atk-pohjainen” summaarinen menettely, ja piti sitä hyvänä mallina myös Suomelle. Valiokunta totesi, että hallituksen esityksen perusteluissa ei ollut mainintaa tämän tyyppisestä menettelystä, mutta säännöksiä kirjoitettaessa oli pidetty silmällä atk-pohjaista menettelyä. Valiokunta edellytti, että ennen alioikeusuudistuksen voimaantuloa summaarista menettelyä vielä kehitetään ja maksamismääräyslaki kumotaan. Valiokunnan mukaan maksamismääräysmenettely ja uusi summaarinen menettely tuli yhdistää yhdeksi summaariseksi menettelyksi. Siinä tuli noudattaa seuraavia periaatteita, jotka hyväksyttiin eduskunnan lausumaksi:¹⁰

- velkoja, joka katsoo, että hänellä on selvä ja riidaton saatava, veloitetaan hakemaan saatavalleen täytäntöönpanokelpoisuus uudessa menettelyssä,
- järjestelmä on tiettyyn summaan saakka pakollinen ja se toimii atk-pohjaisena,
- hyväksytty hakemus ohjataan edelleen atk-pohjaiseen tiedoksiintoon,
- tiedoksiantoyrityksen epäonnistuessa hyväksytty hakemus raukeaa tai palautuu velkojalle hänen tiedoksiannettavakseen, ja
- vasta, kun velallinen vastustaa hakemusta määräajassa, asia siirtyy riita-asiaksi.

Alioikeusuudistuksen voimaantulosäännöksiä koskevassa hallituksen esityksessä viitattiin mainittuihin eduskunnan asettamiin vaatimuksiin. Esityksessä OK 5:3 oli kuitenkin saman sisältöinen kuin edellä mainittu, lailla 1052/1991 säädetty pykälä. Ainoa muutos oli pykälän loppuun tehty lisäys, jonka mukaan haastehakemuksessa tulee täsmällisesti yksilöidä se sopimus, sitoumus tai muu kirjallinen todiste, johon kantaja vetoaa. On mielenkiintoista, miksi eduskunta hyväksyi saman säännöksen mainitulla lisäyksellä, vaikka se oli edellyttänyt asiallisesti suuriakin muutoksia summaariseen menettelyyn.

Hallituksen esityksessä asiaa perusteltiin sillä, että alioikeuksille oli suunniteltu atk-pohjainen asiankäsitteilyjärjestelmä ja täydentävät säännökset erillislakiin sähköisestä asioinnista tuomioistuimissa. Eduskunnan edellyttämän tiettyyn summaan ulottuvan pakollisuuden sivuuttamista perusteltiin sillä, että kaikkien summaaristen asioiden käsittely alkaa alioikeudessa samalla tavalla. Eduskunnan linjausta epäonnistuneen tiedoksiannon vaikutuksista ei pidetty tarkoituksenmukaisena.¹¹

Esitys kelpasi lakivaliokunnalle mainiosti. Lakivaliokunta totesi, että hallituksen esityksellä toteutettiin uuden atk-järjestelmän käyttöönottamiseksi tarvittava lainsäädäntö. Varsinaista atk-järjestelmää (TUOMAS) lakivaliokunta piti täydellisempänä ja kattavampana ”kuin ennakolta osattiin ajatella”. Valiokunta piti eduskunnan lausuman toteutusta hyvänä.¹²

Näin säädettiin lailla 595/1993 OK 5:3 (edellä mainitun asiakirjoja koskevan lisäyksen kera) saman sisältöiseksi kuin se oli vuoden 1991 laissa. Säännös on yhä muutoin samassa muodossa voimassa, mutta lailla 439/2018 säännökseen lisättiin määritelmä sulkuihin: – – ettei asia – – ole riitainen (*summaarinen riita-asia*), – –. Vuonna 2019 pykälään puolestaan lisättiin toinen momentti, joka koskee kuluttajaluottosopimuksia (599/2019).¹³

⁸ HE 15/1990 vp riita-asiain oikeudenkäyntimenettelyn uudistamista alioikeuksissa koskevaksi lainsäädännöksi. Lakivaliokunta vaihtoi 5 luvun 3 ja 4 §:n paikan, koska piti sitä järjestystä luontevampana. LaVM 16/1990 vp s. 5.

⁹ Ks. nykyisestä *Mahnverfahren*-menettelystä Itävallan Zivilprozessordnung (ZPO). ZPO 244 §:n mukaan rajana menettelylle on 75 000 euroa. Menettely toimitetaan ilman suullista kuulemistä. Saatavan tulee mm. olla erääntynyt, eikä se saa edellyttää vastasuoritusta.

¹⁰ LaVM 16/1990 vp s. 3.

¹¹ HE 79/1993 vp laiksi alioikeusuudistuksen siirtymäsäännöksistä sekä eräiksi muiksi alioikeusuudistuksen voimaantuloon liittyviksi laeiksi s. 6.

¹² LaVM 11/1993 s. 1.

¹³ Ks. lähemmin HE 230/2018 vp kuluttajaluottosopimuksia ja eräitä muita kuluttajasopimuksia koskevien säännösten muuttamisesta s. 34. Ks. lisäksi Pekka Savola, Hylätään selvästi perusteettomana – Tuomioistuimen tutkimisvallasta erityisesti kuluttaja-asioissa. Lakimies 1/2016 s. 53–76.

3 VAHINGONKORVAUSVAATIMUS KUMOTUSSA MAKSAMISMÄÄRÄYSMENETTELYSSÄ

Kysymys vahingonkorvausvaateen kuulumisesta summaarisiin riita-asioihin ei ole siinä mielessä kaukaa haettu, että kumotun maksamismääräyslain 1 §:n 2 momentin mukaan vahingonkorvaussaamisesta voitiin antaa maksamismääräys mutta vain säädetyin edellytyksin.

(1 mom.) Tietyn rahamäärän käsittävä saaminen, jota koskevaa kannetta olisi ajettava yleisessä alioikeudessa, voidaan määrätä velallisen suoritettavaksi antamalla hänelle velkojan pyynnöstä maksamismääräys sen mukaan, kuin tässä laissa säädetään.

(2 mom.) Jos saaminen koskee vahingonkorvausta, voidaan maksamismääräys antaa vain, milloin vaatimus perustuu asianosaisten kesken korvauksen suorittamisesta ja sen määrästä tehtyyn sopimukseen.

Jos maksamismääräystä haettiin velkakirjan tai muun kirjallisen sitoumuksen perusteella, kyseinen asiakirja tuli antaa hakemuksen yhteydessä. Muussa tapauksessa tuli antaa lasku, joka osoitti ”saamisen määrän ja riittävän selvästi sen perusteet” (MaksL 3.1 §). Tavarasaamiset jäivät lain ulkopuolelle. Ilmaisulla, jonka mukaan saamisen tuli olla ”tietyn määräinen”, tarkoitettiin sitä, että velvoittaminen tulevaisuudessa eräännyviin toistuvais-suorituksin ei ollut sallittua.¹⁴ Saatavan suoritus ei saanut edellyttää velkojalta vastasuoritusta.¹⁵ Velallisella oli oikeus hakea takaisinsaantia maksamismääräyksen johdosta nostamalla takaisinsaantikanne (MaksL 9.2 §).

Syynä vahingonkorvaussaatavien jättämiselle lähtökohtaisesti maksamismääräysmenettelyn ulkopuolelle, oli se, että tuolloin rikosperusteista vahingonkorvausta tuli yksinäänkin vaadittuna ajaa rikosprosessin muodossa.¹⁶ Rikosperusteisen vahingonkorvauksen osalta olisi jouduttu velallisen hakiessa takaisinsaantia rikosprosessiin, jossa velkojan olisi tullut näyttää velallisen syyllistyneen korvauksen perusteena olevaan rikokseen. Tällaisten korvaussaamisten sisällyttämistä luonteeltaan siviiliprosessuaaliseen maksamismääräysmenettelyyn ei pidetty asianmukaisena. Lisäksi todettiin, että rajan vetäminen rikosperusteisten ja muiden vahingonkorvausvaatimusten välille oli osoittautunut vaikeaksi, eikä asiaa voitu jättää ratkaistavaksi yksinkertaiseksi tarkoitettuun maksamismääräysmenettelyyn. Ainoastaan silloin, kun vaatimuksen perusteeksi ilmoitettiin asianosaisten kesken vahingonkorvauksen suorittamisesta ja sen määrästä tehty sopimus, oli maksamismääräys käytettävissä. Tällöin vaatimusta ei suoranaisesti katsottu perustettavan vahingon aiheuttamiseen vaan sen korvaamisesta tehtyyn sopimukseen. Näin ollen takaisinsaantiasiakin koski sopimuksen olemassaoloa ja siitä johtuvia oikeuksia ja velvollisuuksia.¹⁷

Mikäli vahingonkorvauksesta oli sovittu, kyse oli tuohon *sopimukseen* perustuvasta maksuvelvollisuudesta, jonka tuli olla lisäksi tietyn määräinen. Enimmäismääräistä korvaussopimusta ei voitu käsitellä maksamismääräysmenettelyssä. Esimerkiksi sopimus, jossa oli sovittu ylärajaksi tietty rahamäärä, ei oikeuttanut pienemmän määrän perimiseen laskun perusteella maksamismääräysmenettelyssä.¹⁸ Lisäksi katsottiin, että vahingonkorvausvaatimuksen tuomitsemiseen saattoi liittyä muitakin ongelmia. Kantaa saatettiin joutua ottamaan esimerkiksi regressivaateeseen, myötävaikutukseen ja sovitteluun. Ilmeisen perusteettomuuden katsottiin olevan helposti käsillä, koska vahingonkorvausvaade perustuu yleensä korvausta vaativan arvioon.¹⁹

Sittemmin OK 14:8:ää muutettiin (L 21/1972, pykälä kumottu lailla 690/1997) niin, että jos rikokseen perustuvaa yksityisoikeudellista vaatimusta koskevaa kannetta ajetaan erikseen, noudatetaan, mitä oikeudenkäynnistä riita-asioissa säädetään. Näin vahingonkorvauksen poissulkemisen alkuperäinen juurisyy oli poistunut. Oikeuskirjallisuudessa *Hertzberg* oli – jo ennen vuoden 1972 muutosta – asettunut sille kannalle, että rikokseen perustumaton vahingonkorvaus voitiin käsitellä maksamismääräysmenettelyssä.²⁰ Päinvastaista kantaa edusti *Lager*. Hänen mukaansa *Hertzbergin* kantaa ei voitu hyväksyä mainitun lainmuutoksen jälkeenkään.

¹⁴ Ks. Olavi Salervo, Maksamismääräysmenettelystä. Lakimies 1954 s. 644–662, s. 649–650. Ks. korkoa koskevista epäselvistä kysymyksistä Toivo Seppälä, Maksamismääräyslain soveltamisesta. LM 1957 s. 519–530.

¹⁵ Yrjö Lehtonen, Yrityksen perintäopas. Tietosanoma Oy 1988 s. 159.

¹⁶ Ks. Irma Lager, Suppeatutkintaisista lainkäyttölajeista erityisesti saamisen velallisperinnässä. Lakimiesliiton Kustannus 1988 s. 204.

¹⁷ HE 6/1954 vp maksamismääräyslaiksi s. 2. Ks. myös Salervo LM 1954 s. 650–651.

¹⁸ Lager 1988 s. 204.

¹⁹ Lager 1988 s. 204–205.

²⁰ L. R. Hertzberg, I vilka avseenden är lagen om betalningsorden i behov av förbättring? JFT 1961 s. 252 ss.

Lagerin mukaan maksamismääräysmenettely oli ”velalliselle oikeusturvan kannalta jonkinasteinen vaarateki-
jä”.²¹

Lager korosti – linjassa esitöiden kanssa – että ”ainakin” tuli esittää kirjallinen lasku, jollei velkakirjaa tai muuta saamistodistetta ollut. Vaikka lasku ei ole saamisasiakirja, se kuitenkin konkretisoi velkojan vaatimuksen velal-
liselta vaadittavaa vastinetta ja asian ratkaisemista varten. Lagerin mukaan laskua voitiin luonnehtia lähinnä
vaatimukseksi tai ”väittämäksi” saamisoikeudesta. Tiliote kelpasi tietysti edellytyksin (ks. KKO 1956 II 88).²²

Vahingonkorvauksen osalta vaatimuksia periaatteessa lievensi näkemys, jonka mukaan vahingonkorvausta
koskeva sopimus saattoi olla myös suullinen. Ongelmallista kuitenkin oli, riittikö velkojan ilmoitus siitä, että oli
olemassa suullinen sopimus – katsottiin, että velallinen tuskin tuli paikalle vahvistamaan sopimusta.²³ Käytän-
nössä maksamismääräysmenettely joka tapauksessa perustui vahvasti asiakirjoihin, kuten saamistodisteisiin,
laskuihin ja eräin edellytyksin tiliotteisiin.²⁴

4 VOIMASSA OLEVAN SÄÄNNÖKSEN TULKINTAA

4.1 LAIN SANAMUOTO JA ESITYÖT

Kuten edellä todettiin, OK 5:3.1:ssä säädetään suppeasta haastehakemuksesta sekä määritellään summaari-
nen asia. Nykyisin käytössä on siis vain yksi summaarinen menettely.²⁵ Kyse on siitä, että suppealla haasteha-
kemuksella vireille tullut dispositiivinen riita-asia ratkaistaan ”valmistelua jatkamatta”, jos vastaaja – jota on
kehotettu vastaamaan kirjallisesti asiassa – 1) ei ole antanut pyydettyä vastausta määräajassa tai 2) ei ole esit-
tänyt vastauksessaan kanteen vastustamiselle perustetta tai vetoaa ainoastaan sellaiseen perusteeseen, jolla
selvästi ei ole vaikutusta asian ratkaisemiseen. Kanne hyväksytään tällöin yksipuolisella tuomiolla. Siltä osin
kuin kantaja on luopunut kanteesta tai se on selvästi perusteeton, kanne hylätään tuomiolla (OK 5:13.1). Oi-
keussuojakeinona yksipuoliseen tuomioon on *takaisinsaanti* siinä tuomioistuimessa, joka on antanut yksipuoli-
sen tuomion (OK 12:15.1).²⁶

Summaarisen riita-asian käsittelysäännökset ovat hajallaan oikeudenkäymiskaaren eri luvuissa. Säännöstö
kokonaisuutena kuitenkin ilmentää sitä, että summaarista menettelyä voidaan pitää erityisenä prosessin lajina,
vaikka se on rakennettu osin laajan riita-asian osatekijöistä.²⁷

OK 5:3 a:ssä säädetään summaarisen riita-asian vireillepanosta tietojärjestelmän tai asiointiliittynän vä-
lityksellä. Summaarisessa asiassa haaste saadaan antaa tiedoksi puhelimitse (OK 11:3 b). Oikeuspaikasta
säädetään edellä mainitussa OK 10:17 a:ssä, jonka mukaan summaaristen riita-asioiden käsittely on
keskitetty yhdeksään käräjäoikeuteen.²⁸ OK 10:19.3:ssa säädetään oikeuspaikkasopimuksesta. Asia-
miehen pätevyysvaatimuksista on säännös OK 15:2.4:ssä. OK 21:8 c:ssä puolestaan säädetään sum-

²¹ Lager 1988 s. 205.

²² Lager 1988 s. 207–208.

²³ Lager 1988 s. 211.

²⁴ Käytännössä saatettiin vaatia, että tiliote hyväksyttiin vain, jos se alkoi nollassa. Ks. Lehtonen 1988 s. 161.

²⁵ Tässä kirjoituksessa ei käsitellä (harmonisoituja) summaarisia EU-prosesseja, kuten asetusta (EY) 1896/2006 eurooppalai-
sen maksamismääräysmenettelyn käyttöönotosta tai asetusta (EY) 861/2007 eurooppalaisesta vähäisiin vaatimuksiin so-
vellettavasta menettelystä. Ks. näistä menettelyistä kootusti Dan Helenius – Tuula Linna, Siviili- ja rikosprosessioikeus. Alma
Talent 2021 s. 750 s.

²⁶ Ks. takaisinsaantihakemuksesta kootusti Samuli Kulmala, Takaisinsaanti yksipuoliseen tuomioon. Edilex 2021/8, Referee-
artikkeli, julkaistu 3.2.2021, www.edilex.fi/artikkelit/22229.

²⁷ Teoksessa Prosessioikeus/Lappalainen – Hupli XI ERITYISET PROSESSILAJIT JA VAIHTOEHTOINEN RIIDANRAT-
KAISU>1. Siviiliprosessin erityiset lajit ja vaihtoehtoinen riidanratkaisu>Summaariset prosessit siviiliasioissa>Summaariset
prosessit osana OK 5 luku>Velkojan vaihtoehdot todetaan, että alioikeusuudistuksessa omaksuttiin ns. ”yhden luukun malli”
tai ”suppilomalli”, jonka mukaan kaikki siviiliasiat tulevat vireille periaatteessa samalla tavoin. Asian laadusta riippuu, miten
käsittely käräjäoikeudessa etenee. OK 5 lukuun otettiin säännökset, joiden mukaan summaaristyyppiset asiat käsitellään
normaalia kevyemmin ja myös ratkaistaan jo valmistelussa. Ks. summaaristen riita-asioiden käsittelystä myös Helenius –
Linna 2021 s. 172–177 sekä Tuula Linna, Prosessioikeuden oppikirja. 2., uudistettu painos. Alma Talent 2019 s. 54–55.

²⁸ Ks. tuomiopiireistä summaarisissa riita-asioissa VNA 789/2018.

maaristen asioiden taulukoiduista oikeudenkäyntikuluista (ks. myös OK 21:8 d).²⁹ Lisäksi tuomioistuinaissa (673/2016) on säännöksiä, joissa kansliahenkilöstölle annetaan toimivalta ratkaista summaarisia asioita (ks. lain 19:6). Vastaavat säännökset ovat kärjänotaarien osalta tuomioistuinharjoittelusta annetun lain (674/2016) 14 §:ssä.

Edellä mainitussa OK 5:3.1:ssa oleva edellytys siitä, että asian tulee koskea ”tietyn määräistä” saamista, ei sulje vahingonkorvaussaatavia pois summaarisen menettelyn soveltamisalasta. Esitöissä todetaan, että summaarinen menettely on mahdollinen, jos asia koskee tietyn määräistä saamista ja että säännös vastaa asiallisesti maksamismääräysmenettelyn ja lainhakumenettelyn soveltamisalaa. Raha- tai tavarasaamisen asemesta ehdotettiin mainittavaksi tietyn määräistä saamista koskeva asia, koska tavarasaamista koskevia asioita esiintyi käytännössä erittäin harvoin ja ehdotettu kohta ilman erityistä mainintaakin koskee myös tavarasaamista. Tarkoituksena oli, että säännöstä ei sovelleta *eräntymättömiin* saamisiin. Tältä osin tehtiin vertailua maksamismääräyslakiin ja todettiin, että eräntymistä koskevaa edellytystä ei mainittu myöskään maksamismääräyslaissa. Eräntymisedellytyksestä seurasi, ettei summaarista menettelyä katsottu voitavan käyttää esimerkiksi elatusavun määräämistä taikka eläkkeen tai niihin rinnastettavien myöhemmin maksettavaksi eräntyvien maksujen määräämistä koskevissa asioissa.³⁰

Kuten aiemminkin, enimmäismääräinen tai myöhemmin eräntyvä saatava ei täytä kriteeriä tietyn määräisestä saamisesta. Sen sijaan vahingonkorvausvaatimus, joka esitetään tarkkana rahamääränä, kuuluu OK 5:3.1:n sanamuodon puolesta soveltamisalaan. Ei ole perusteita katsoa, että saamisoikeuden tietynmääräisyyttä koskeva vaatimus olisi muuttunut vahingonkorvausvaatimusta koskevaksi poissuljentasäännökseksi. Saamisoikeuden määrä ja laji ovat eri asioita. Tällaista käsitteen laajentumista ei todeta missään kohdin vuosien 1990 tai 1993 hallituksen esityksen perusteluissa.

Esityksessä HE 15/1990 vp kyllä mainittiin MaksL 1.2 §:n säännös vahingonkorvausasian rajoitetusta kuulumisesta maksamismääräyksen soveltamisalaan ja huomioitiin se, että rikosoikeudellinen vastuu ja vahingonkorvausvastuu olivat silloin jo selvästi erotettu toisistaan.³¹ Siinä vaiheessa olisi ollut mahdollisuus niin haluttaessa rajoittaa OK 5:3:n soveltamisala vastaavalla tavalla kuin maksamismääräysmenettelyssä. Kun kuitenkin maksamismääräysmenettelyn ajateltiin hallituksen esityksessä jäävän voimaan vertailumenettelynä, ei oikeudenkäymiskaaren uutta summaarista menettelyä ollut tarpeen synkronoida maksamismääräysmenettelyn kanssa.

Myös siinä vaiheessa vuonna 1993, kun maksamismääräyslaki kumottiin, olisi voitu haluttaessa muuttaa OK 5:3:n soveltamisalaa vahingonkorvausvaateiden osalta. Kyseisessä, alioikeusuudistuksen siirtymäsäännöksiä koskevassa esityksessä, ei ole mainintaa vahingonkorvausasioista. Saattaa olla, että kysymys ”unohtui” siinä vaiheessa tai asia huomattiin, mutta päätettiin olla puuttumatta OK 5:3:n sanamuotoon vuodelta 1990.

Myöskään OK 5:13:ssä ei ole mainintaa – suuntaan tai toiseen – siitä, voidaanko vahingonkorvausvaadetta koskevassa asiassa antaa yksipuolinen tuomio. Kysymys ei saa valaistusta myöskään säännöksen esitöistä.

Alioikeusuudistuksen esitöissä korostetaan sitä, että silloisen maksamismääräysmenettelyn edut haluttiin säilyttää uudistamalla riita-asian oikeudenkäyntimenettelyä niin, että selvät ja riidattomat saatavat voidaan käsitellä ja ratkaista tavanomaista suppeamman haastehakemuksen ja siihen mahdollisesti annetun vastauksen perusteella kirjallisessa valmistelussa.³² Tätä lausumaa voidaan tulkita kahteen suuntaan: 1) joko niin, edut haluttiin säilyttää, mutta ei kaikkia menettelyn rajoituksia, 2) taikka niin, että menettely haluttiin siirtää riita-asian valmisteluvaiheeksi siihen ”turhia” muutoksia tekemättä. Kumpikaan tulkintavaihtoehto ei saa toistansa vahvempaa tukea esitöistä.

Summaarisen riita-asian oikeudenkäyntikuluja koskevassa hallituksen esityksessä todetaan, että ehdotetun OK 21:8 c:n pääasiallinen soveltamisala rajoittuu OK 5:3:n mukaisiin velkomus- ja häätöasioihin, jotka kantaja katsoo riidattomiksi. Pykälässä käytetty ilmaisu ”velkomusta koskevassa asiassa” vastaa hallituksen esityksen mukaan asiallisesti OK 5:3:n 1 kohdassa (nyk. OK 5:3.1:n 1 kohdassa) käytettyä ilmaisua ”asia, joka koskee tietyn määräistä saamista”. Tämä määritelmä taas vastaa esityksen mukaan entisen maksamismääräysmenet-

²⁹ Ks. taulukoiduista kulumääräistä oikeusministeriön asetus (1311/2001).

³⁰ HE 15/1990 vp s. 52.

³¹ HE 15/1990 vp s. 10 ja 101.

³² HE 15/1990 vp s. 30.

telyn ja lainhakumenettelyn soveltamisalaa koskevaa säännöstä. Velkomusasia-sanan käyttämisellä ei ollut tarkoitus laajentaa tai kaventaa OK 5:3:n 1 kohdassa tarkoitettua soveltamisalaa. Sananvalinnalla säännös vain pyrittiin muotoilemaan kielellisesti yksinkertaiseksi ja helposti ymmärrettäväksi.³³ Sanamuodon mukaista tulkintaa horjuttavaa argumentaatiota ei siten ole saatavilla myöskään oikeudenkäyntikuluja koskevan säännöksen perusteluista.

Yhteenvedon voidaan todeta, että OK 5:3.1:n sanamuotoon ei sisälly rajoitusta, joka sulkisi vahingonkorvausosaatavat summaarisen menettelyn soveltamisalan ulkopuolelle. Myöskään esitöissä ei ole mainintaa tällaisesta poissuljennasta. OK 5:3.1 ei myöskään edellytä, että saamisosoikeuden tulisi perustua johonkin asiakirjaan. Jos kuitenkin on olemassa sellainen asiakirja, johon kantaja vetoaa, asiakirja tulee täsmällisesti yksilöidä haastehakemuksessa. Asiakirjalla tarkoitetaan sopimusta, sitoumusta tai muuta kirjallista todistetta. Säännös ei siis edellytä esimerkiksi sitä, että vahingonkorvauksesta tulisi olla sopimusasiakirja tai edes lasku.

4.2 OIKEUSKÄYTÄNTÖÄ

Ratkaisu HelHO 2021:13. Kuten todettiin, edellä mainitussa Helsingin hovioikeuden ratkaisussa vuodelta 2021 hovioikeus katsoi, että summaarisessa menettelyssä voidaan tutkia myös vahingonkorvausvaateita. Kantaansa hovioikeus perusteli muun muassa sillä, että (toisin kuin lainhaussa) velkomuksen ei tarvitse perustua kirjalliseen todistuskappaleeseen, ja (toisin kuin maksamismääräysmenettelyssä) vahingonkorvausosaamisen osalta ei edellytetä sopimusta korvauksen suorittamisesta ja määrästä. Hovioikeus kuitenkin kiinnitti huomiota siihen, että OK 5:3 vastasi hallituksen esityksen mukaan asiallisesti maksamismääräysmenettelyn ja lainhakumenettelyn soveltamisalaa.

Helsingin hovioikeus totesi, että ensiksi tuli arvioida, oliko lainsäätäjän tarkoituksena säilyttää summaarisessa menettelyssä – lain sanamuodon vaikenemisesta huolimatta – vahingonkorvausosaamisen kohdalla edellytys sen perustumisesta sopimukseen. Ratkaisussa viitattiin tarkoitukseen säilyttää summaaristen menettelyn edut, toisin sanoen menettelyn nopeus, yksinkertaisuus ja halpuus, mutta toisaalta eduskunta ei sulkenut pois summaarisen menettelyn soveltamisalasta tiettyä saamisen perustetta tai lajia.

Hovioikeus katsoi mainittujen seikkojen tukevan tulkintaa, että summaarisen menettelyn soveltamisen edellytyksenä on ainoastaan lain sanamuodon mukaisesti saatavan tietyn määräisyys ja riidattomuus, eikä lainsäätäjällä ole tarkoittanut rajata summaarisen menettelyn soveltamisalan ulkopuolelle vahingonkorvausosaamisia. OK 5:3.1 ei ratkaisun mukaan edellytä sitä, että saatavan määrän tulisi olla ennalta määrätty.

Lisäksi hovioikeus katsoi, että huoneenvuokrasaatavia koskevissa summaarisissa velkomusasioissa on maksamattomien vuokrasaatavien ohella tarkoituksenmukaista käsitellä myös huoneenvuokrasuhteesta johtuvia vahingonkorvausvaatimuksia. Vastaajan oikeusturva kuitenkin hovioikeuden mukaan edellyttää, että hän saa riittävän täsmälliset tiedot vaatimuksen perusteista, toisin sanoen vahingonkorvausvaatimuksen tulee olla yksilöity ja eritelty. Näin vastaaja voi arvioida kuhunkin yksittäiseen vahinkoon perustuvan vaatimuksen oikeellisuutta ja sitä, onko vaatimus joltain osin syytä riitauttaa. Puheena olevassa asiassa vastaajalle oli lähetetty perintäkiri, eikä vastaaja ollut riitauttanut saatavaa.

Hovioikeus päätyi siihen, että kyseinen vahingonkorvausosaatava oli sinänsä ollut tutkittavissa OK 5:3.1:n tarkoitettavana summaarisena riita-asiana. Kun kuitenkin haastehakemuksessa ei ollut yksilöidysti eritelty vahinkoja ja niiden määriä, käräjäoikeuden olisi tullut hovioikeuden mukaan kehottaa kantajaa täydentämään haastehakemustaan. Asia palautettiin käräjäoikeuteen.

Ratkaisu I-SHO 2021:4. Kuten mainittiin, myös Itä-Suomen hovioikeus on ratkaisussaan vuodelta 2021 ottanut myönteisen kannan siihen, että vuokrasuhteen päättymiseen perustuvia korvausosaatavia voidaan käsitellä summaarisina riita-asioina. Ratkaisussa todetaan, että vastaavaa vahingonkorvausta koskevaa säännöstä kuin maksamismääräyslaissa ei sisällytetty OK 5:3:ään vuoden 1990 hallituksen esityksessä, eikä myöskään siinä vaiheessa, kun maksamismääräyslaki kumottiin. Hovioikeus muistutti, että mikäli kantaja tietää asian olevan riitainen, asiaa ei voida käsitellä summaarisessa riita-asian menettelyssä. Asian riitaisuus ennen haastehakemuksen vireillepanoa voi ilmetä esimerkiksi siten, että vastaaja on perintäkiriin saatuaan kiistänyt saatavan. Saatavan mahdollinen riitaisuus ilmenee viimeistään vastaajan kanteeseen antamassa vastauksessa. Hovioi-

³³ HE 107/1998 vp laeiksi oikeudenkäymiskaaren 21 luvun, oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 9 luvun 8 ja 9 §:n sekä käräjäoikeuslain 19 §:n muuttamisesta s. 21–22.

keuden mukaan, mikäli kantaja on haastehakemuksessa ilmoittanut, ettei asia ole riitainen, käräjäoikeudella ei yleensä ole ennen vastauksen saapumista mahdollisuutta arvioida asiaa toisin.

Hovioikeus piti tarkoituksenmukaisena, että huoneenvuokrasuhteen aikana aiheutetuista vahingoista johtuvat huoneiston ennallistamiskustannukset voidaan käsitellä summaarisessa riita-asian menettelyssä, vaikka niiden korvaamisesta ei ole tehty sopimusta vuokralaisen ja vuokranantajan kesken, sikäli kuin saamiset ovat selviä ja riidattomia. Kyseisessä asiassa kantaja oli summaarisessa haastehakemuksessa esittänyt vaatimuksen tietyn määräisestä saamisesta ja ilmoittanut, ettei saatavaa ole riitautettu. Lisäksi kantaja oli ilmoittanut, että kantaajan ja vastaajan välillä oli ollut kirjallinen vuokrasopimus, ja yksilöinyt vuokrasuhteen alkamis- ja päättymispäivät sekä vuokrakohteen osoitteen. Vaatimuksensa perusteina kantaja oli muun muassa esittänyt, että vastaajan poismuuton jälkeen huoneisto oli jouduttu tyhjentämään, siivoamaan sekä maalaamaan (graffiteja seinissä). Vastaajalle oli lähetetty yksi perintäkiri. Ratkaisussa katsotaan, että kyseiset vahingonkorvausvaatimukset voitiin käsitellä OK 5:3.1:n mukaisessa summaarisessa riita-asian menettelyssä. Asia palautettiin käräjäoikeudelle uudelleen käsiteltäväksi.

Helsingin ja Itä-Suomen hovioikeudet yllä todetulla tavalla ottaneet varsin selkeästi kannan, jonka mukaan yhden yksilöidyn perintäkiriin lähettämisen jälkeen riitauttamatta oleva vuokrasuhteen päättymiseen perustuva vahingonkorvaussaatava voidaan tutkia summaarisena riita-asiana.

5 RUOTSIN LAINSÄÄDÄNTÖ

Vertailun vuoksi voidaan todeta, että Ruotsin maksamismääräyslain, lag (1990:746) om betalningsföreläggande och handräckning, 2.1 §:n mukaan:

En ansökan om betalningsföreläggande får avse åläggande för svaranden att betala en penningfordran som är förfallen till betalning, om förlikning är tillåten i saken.

Mainitussa pykälässä ei ole vahingonkorvausta koskevaa poissuljentaa. Ruotsissa maksamismääräyksen antaa ulosottoviranomainen, ei tuomioistuin.³⁴ Takaisinsaantia haetaan käräjäoikeudesta (lain 52–54 §).³⁵

Vuoden 1990 maksamismääräyslain edeltäjä oli vuoden 1946 laki (1946:808) om lagsökning och betalningsföreläggande. Kumotun lain 18.1 §:ssä säädettiin seuraavasti:

För att få ut en penningfordran som inte grundar sig på skriftligt fordringsbevis och inte avser skadestånd kan borgenären utverka betalningsföreläggande enligt vad som sägs i det följande.

Vahingonkorvaussaatavat oli siis poissuljettu kyseisen summaarisen menettelyn soveltamisalasta kategorisesti. Vuonna 1977 Ruotsissa valmistui ministeriön muistio, jonka mukaan vahingonkorvausasiat olisi sisällytetty maksamismääräyslain soveltamisalaan kuitenkin siten rajoitettuna, että soveltamisala olisi kattanut ainoastaan esinevahingot ja sopimusrikkomukseen perustuvat vahingonkorvaukset. Lisäksi summaarisessa menettelyssä käsiteltäville vahingonkorvausasioille olisi määritetty rahallinen enimmäismäärä. Rajoituksia pidettiin tarpeellisena, koska korvausasioissa on normaalia suurempi riski ylimitoitettujen vaatimusten esittämiselle.³⁶

Komiteamietinnössä (SOU 1982:26) kuitenkin katsottiin, että vastaaja tuskin jää passiiviseksi juuri suurien korvausvaatimusten kohdalla ja että riski on sama myös normaalissa riita-asiassa silloin, kun siinä annetaan yksipuolinen tuomio vastaajan passiivisuuden perusteella. Mietinnössä myös nostettiin esiin kysymys, onko passiivisuuden riski suurempi normaaliprosessissa, koska se vaatii enemmän vaivannäköä kuin helppo kiistäminen summaarisessa prosessissa. Toisaalta pohdittiin sitä, onko joillekin vastaajille saapuminen tuomioistui-

³⁴ Ks. maksamismääräysmenettelystä Bertil Häggman – John Boström – Jan Linders, *Betalningsföreläggande och handräckning. En kommentar. Sjunde upplagan.* Norstedts Juridik, 2010 ja kootusti Bengt Lindell, *Civilprosessen – rättegång samt skiljeförfarande och medling. Femte upplagan.* Lustus Förlag 2021 s. 183–185 lähteineen.

Todettakoon, että Ruotsin kruununvoudinviranomaisen antamat maksamismääräykset tunnustetaan ja pannaan täytäntöön säädetyin erivapauden mukaisesti Bryssel I -asetuksen, toisin sanoen (EU) 1215/2012 asetus tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla, 3(b) artiklan nojalla.

³⁵ Ks. menettelystä mm. Martin Sunnqvist, *Taleändring efter utslag eller tredsdom.* SvJT 2022 s. 23–39.

³⁶ Departementspromemorian (Ds Ju 1977:5) Summarisk process.

meen kuitenkin helpompaa kuin kiistäminen summaarisessa menettelyssä. Lisäksi huomautettiin, että summaarisen prosessin soveltamisalan rajoittaminen esinevahinkoihin ja sopimusrikkomusperusteisiin vahinkoihin aiheuttaisi uusia rajanveto-ongelmia. Näistä syistä mietinnössä päädyttiin siihen, että vahingonkorvausvaatimuksia koskevasta soveltamisalarajoituksesta voitiin luopua.³⁷

Voimassa olevaa maksamismääräyslakia koskevassa hallituksen esityksessä vahingonkorvausvaateita pohditettiin edellä mainittujen selvitysten pohjalta. Hallituksen esityksessä katsottiin, että vahingonkorvausvaatavien poissulkeminen aiheuttaisi summaarisen menettelyn soveltamisalaa koskevia rajanveto-ongelmia. Vahingonkorvausvaatavien kohdalla tosin nähtiin tavanomaista suurempi riski perusteettoman suuriin vaatimuksiin, mutta todettiin, että sama riski koskee myös normaalia oikeudenkäyntiä. Lisäksi tuotiin esiin, että vahingonkorvausvaatimusten poissuljenta tuskin oli estänyt haitantekomielessä nostettuja korvauskanteita normaalissa riita-asian oikeudenkäynnissä. Riitauttamisten määrän nähtiin nousevan summaarisessa prosessissa, mutta toisaalta arviointiin, että kantaja ennakoii tilanteen ja nostaa normaalin riita-asian kanteen, jos kyseessä on vahingonkorvausvaade. Merkittävänä oikeusturvatakeena pidettiin sitä, että ulosottoviranomainen saa viran puolesta jättää vaatimuksen hyväksymättä ulosottoperusteeksi silloin, kun vaatimuksen oikeellisuus voidaan perustellusti asettaa kyseenalaiseksi, vaikka vastaaja ei ole kiistänyt vaatimusta. Tällöin ulosottoviranomainen siirtää asian hakijan pyynnöstä tuomioistuimeen. Lisäksi takaisinsaannin mahdollisuus laajentaa vastaajan oikeussuojaa. Esityksessä ehdotettiin, että summaarinen menettely koskee kaikenlaisia vahingonkorvausvaatavia.³⁸

Ruotsin nykyisen maksamismääräyslain 2.1 §:n soveltamisala koskee kaikkia eräänntyneitä rahasaamisia dispositiivisissa asioissa.³⁹ Lain 23.1 §:n mukaan, jos on oletettavaa, että hakijan vaatimus on perusteeton, hakemusta käsitellään kuten riitautettua hakemusta. Jos hakija ei silloin pyydä ulosottoviranomaiselta hakemuksen siirtämistä tuomioistuimeen, maksamismääräysasia raukeaa (lain 37 §).

Merkille pantavaa on, että Ruotsissa – vaikka maksamismääräykset käsittelee ulosottoviranomainen eikä tuomioistuimien – summaarinen menettely koskee myös vahingonkorvausvaatavia. Tosin Suomessakaan summaarisia riita-asioita ei ensi sijassa käsitellä tuomarivoimin vaan pääosin ne ratkaistaan kansliahenkilöstön toimin.

6 SAATAVAN RIIDATTOMUUS

Yksi mahdollisuus olisi ajatella, että vahingonkorvausasiat sinällään kuuluvat OK 5:3.1:n sanamuodon piiriin, mutta ne katsotaan automaattisesti tai muita saatavia helpommin ei-riidattomiksi.⁴⁰ Automaattista riitaiseksi tai perusteettomaksi katsomista tuskin kuitenkaan voidaan perustella vakuuttavasti. Tällainen ”automaattikka” tarkoittaisi käytännössä samaa kuin se, että vahingonkorvausvaatavat olisi poissuljettu summaarisen menettelyn soveltamisalasta.

Suppeassa haastehakemuksessa kantajan tulee vaatimuksen perusteena mainita ne seikat, joihin vaatimus välittömästi perustuu. Riidattomuus (tai paremminkin *ei-riitaisuus*) ja vaatimuksen välittömät perusteet edellyttänevät sitä, että velkoja on velkonut yksilöityä vahingonkorvausvaadettaan juuri sen määräisenä kuin sitä haetaan summaarisessa menettelyssä ja että velallinen ei ole riitauttanut velkomusta. Tulkinnanvaraista on,

³⁷ SOU 1982:26 Översyn av rättegångsbalken: delbetänkande s. 72–74.

³⁸ Regeringens proposition 1989/90:85 om ny summarisk process s. 39–42, 57–60 ja 97.

³⁹ Vahingonkorvausvaateen katsotaan eräänntyneen silloin, kun vahinko on syntynyt. Häggman – Boström – Linders 2010 s. 39.

⁴⁰ Sen sijaan vahingonkorvausvaatimuksia ei voida katsoa muita saatavalajeja helpommin *selvästi perusteettomiksi*, jolloin velallisen jäädessä passiiviseksi suppean haastehakemuksen kanne hylätään tuomiolla (OK 5:13.1, ks. oikeuskäytännöstä mm. KKO 2016:55 ja KKO 2015:76). Tuomioistuimen tulee tutkia kantajan vaateen hyväksyttävyyden sille pisteseen, että tuomioistuimien voi sanoa, onko vaade selvästi perusteeton. Silloin, kun vahingonkorvaus perustuu kantajan itsensä pitkälle arvioimiin seikkoihin, kuten aineettomaan vahinkoon, tulee saamisen perusteettomuuteen kiinnittää erityistä huomiota. Myös huomattavamääräiseen vaatimukseen on syytä kiinnittää erityistä huomiota, vaikka summaarisille vaatimuksille ei ole säädetty euromääräistä ylärajaa. – OK 5:13.1:n mukaan pelkkä perusteellaton kanteen vastustaminen ei siis riitä, toisin kuin oli asianlaista maksamismääräysmenettelyssä. Antti Jokela toteaa, että tarvittaessa tuomioistuimen on käytettävä kyselyoikeuttaan puutteellisten ja epäselvien perustelujen selvittämiseksi. Ks. Antti Jokela, Oikeudenkäynnin asianosaiset ja valmistelu – Oikeudenkäynti II. Kolmas, uudistettu painos. 2012 Alma Talent s. 395.

vaaditaanko nimenomainen ilmoitus siitä, ettei saamista kiistetä vai riittääkö se, ettei – velkomuksen tiedoksi saanut – vastaaja ole ilmaissut vastustavansa vaatimusta. Jälkimmäisessä ongelmaksi muodostuu se, onko velkomus varmuudella tullut velallisen tietoon ennen suppean haastehakemuksen tekemistä. Yksi mahdollisuus olisi se, että vahingonkorvaussaatavan osalta velkojan tulisi lisäksi vakuuttaa, että velallinen on saanut korvausvaatimuksen tietoonsa (velallinen ja velkoja ovat esimerkiksi keskustelleet velkomuksesta).

Edellä mainitut kaksi hovioikeuden ratkaisua piirtävät kuvaa siitä, että käräjäoikeuden tutkimisvelvollisuus on laajempi kuin esimerkiksi laskusaatavien kohdalla. Lasku, joka perustuu tietyn tuotteen tai palvelun hankkimiseen, on ennalta määrätyn suuruinen ja velallinen on tietoinen velkansa määrästä. Hän on hankkinut hyödykkeen kauppasopimuksen perusteella tai kuluttanut sähköä tekemänsä sähkösopimuksen mukaisesti. Tällaiset velkomukset eivät tule yllätyksenä, koska velan määrä perustuu velallisen tekemään sopimukseen. Tämä oli juuri se logiikka, minkä vuoksi maksamismääräyslaissa edellytettiin sitä, että vahingonkorvauksen maksamisesta ja määrästä oli tehty sopimus.

Nyt kun tällaista sopimusta ei edellytetä, eikä vahingonkorvaus perustu kuin korkeintaan välillisesti sopimukseen, esimerkiksi vuokrasopimukseen, velallisella ei voi olla etukäteen tietoa siitä, minkälaista summaa häneltä tullaan vaatimaan vahingonkorvauksena. Tästä syystä yksilöity ja tiedoksi tullut vahingonkorvauksen velkomisyrittäminen ennen summaarista menettelyä on tarpeen velallisen oikeusturvan vuoksi. Velallisen tulee pystyä helposti riitauttamaan velkojan vaatimus jo ennen summaarista menettelyä. Vain tällä edellytyksellä velkoja voi perustellusti ilmoittaa, että vahingonkorvausvaatimus on hänen käsityksensä mukaan riidaton.

Kummassakin edellä mainitussa hovioikeuden ratkaisussa todettiin, että velalliselle oli lähetetty perintäkirje. On lisäksi tärkeää, että perintäkirje on riittävän yksilöity. Velallisella on aito mahdollisuus riitauttaa perintäkirjeen perusteella velkojan saamisoikeus osin tai kokonaan vain, jos perintäkirje on niin yksilöity, että siitä käy ilmi paitsi korvausvaatimuksen kokonaissumma, myös eritellysti se, mikä rahamäärä perustuu mihinkin vahinkoon ja mistä toimenpiteistä kustannus on syntynyt. Jos perintäkirje on jäänyt yleisluonteiseksi, velkoja ei voi esittää suppeassa haastehakemuksessa, että vaatimus on hänen käsityksensä mukaan riidaton.

Käräjäoikeus ei tosin yleensä voi haastehakemuksen perusteella suoraan todentaa, onko kyseessä todella riidaton saamisoikeus. Jos velkoja ei ole haastehakemuksessa kertonut, miten ja millaisella tavalla – esimerkiksi yksilöidyllä ja eritellyllä perintäkirjeellä – velallista on vahingonkorvauksen perimisessä lähestytty ja onko kirjeen perillemenosta varmistuttu, käräjäoikeuden tulisi pyytää haastehakemuksen täydentämistä.

Yhteenvetona voidaan todeta, että vahingonkorvausvaade kuuluu OK 5:3.1:n sanamuodon piiriin ja voi tulla käsitellyksi summaarisena riita-asiana, mutta käräjäoikeuden tulee kiinnittää erityistä huomiota siihen, millä tavalla kantaja on selvittänyt saamisen riidattomuuden. Silloin, kun summaarisessa menettelyssä haetaan vahingonkorvaussaatavaa, kansliahenkilökunnan tulisi matalalla kynnyksellä pyytää konsultaatiota käräjänotaarilta tai tuomarilta, jos epäselvyyttä ilmenee siitä, onko yksilöity perintä tehty ja tullut velallisen tietoon.

Näillä varotoimilla vahingonkorvaussaatavat voidaan mielestäni käsitellä summaarisina riita-asioina ilman olennaisia oikeusturvariskejä. Voidaan myös todeta, että ero ei ole kovin suuri siihen, että kantaja panee vireille laajan riita-asian ja vastaaja jää OK 12:10:ssä tarkoitetulla tavalla passiiviseksi (jää pois istunnosta tai ei anna pyydettyä kirjallista lausumaa). Tällöinkin annetaan yksipuolinen tuomio, johon saa hakea takaisinsaantia samalla tavalla kuin suppean haastehakemuksen johdosta annettuun yksipuoliseen tuomioon. Prosessuaalisissa menettelyn oikeusturvatakeissa ei siten ole ratkaisevan isoa eroa. Ei ole nähdäkseen löydettävissä sellaisia *access to court* -periaatteeseen tai oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimukseen perustuvia argumentteja, joiden perusteella se – normaaliin sanamuodon mukaiseen laintulkintaan perustuva – kanta, että myös vahingonkorvaussaatavat kuuluvat summaarisen menettelyn piiriin, voitaisiin osoittaa virhetulkinnaksi perusoikeusmyönteisessä katsannossa. Kuitenkin on samalla syytä panna merkille, että erilaiset petostyyppiset laskutushuijaukset ovat yleistyneet, joten summaaristen riita-asioiden oikeudellisen kontrollin riittävyttä on syytä pitää silmällä.⁴¹

⁴¹ Ks. ruotsalaisesta keskustelusta Simon Göransson, *Bedrägeri medelst tingsrätt?* SVJL 2021 s. 277–291, erit. s. 279–281. Asiaan on aiheellista kiinnittää huomiota myös Suomessa mm. perintälain (513/1999) muutoksen yhteydessä (HE 241/2021 vp laiksi saatavien perinnästä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi).

7 LOPUKSI

Jos OK 5:3.1 tulee jossakin vaiheessa tarkistettavaksi, kannattaisi harkita vahingonkorvausta koskevan säännöksen palauttamista. Säännös voisi olla esimerkiksi siinä muodossa, että jos summaarisessa menettelyssä vaaditaan vahingonkorvausta, kantajan tulee yksilöidä hakemuksessaan perintäkirje tai muu vastaava asiakirja, jossa vahingonkorvausvaatimuksen perusteet ja määrät on esitetty yksilöidysti ja joka on annettu velalliselle tiedoksi eikä hän ole riitauttanut velkojan saatavaa. Sen sijaan säännökset esimerkiksi korvauksen lajista – kuten rajaaminen esinevahinkoon – aiheuttaisivat turhia rajanveto-ongelmia.

Eräs ongelma suomalaisessa järjestelmässä on se, että vastaajan riitauttaessa kantajan vaateen summaarisessa menettelyssä edessä on raskas laajan riita-asian oikeudenkäynti huomattavine oikeudenkäyntikuluriskeineen. Tästä – ja monesta muustakin syystä – Suomeen tarvittaisiin erityinen riitaisten vähäisten asioiden menettely. Silloin kun esimerkiksi alle 10 000 euron summaarinen riita-asia riitautetaan, ei ole tarkoituksenmukaista käsitellä asiaa laajana riita-asiana.

Tuomioistuinten niukat resurssit tulisi käyttää asioihin, joissa on aito ja vähäistä merkittävämpi oikeussuojan tarve. Olisi perusteltua, että käytössä olisi vähäintressisissä asioissa normaalia kevyempi menettely, jossa myös oikeudenkäyntikulujen määrä olisi vakioitu. Tämä olisi samalla se menettely, johon riitautettu summaarinen asia voitaisiin siirtää.